

realizmus, romantizmus

Realizmus

- Literárny realizmus vznikol veľmi skoro z romantizmu ako kvalitatívne nová umelecká metóda (1. polovica 19. storočia). Realistická metóda sa vyznačuje úsilím verne, pravdivo zobraziť spoločenské pomery a súčasne prehĺbiť psychologickú analýzu. Odmieta spoločenskú konvenčnosť, kvetnatý štýl.
- Vrcholným zjavom literárneho realizmu vo francúzskej próze prvej polovice 19. storočia je Honoré de Balzac. Známe je tvrdenie, že Balzac vytvoril svet, Stendhal len hrdinov. Pre Balzaca je prvoradý obraz sveta a funkciou románovej postavy je vytvárať ho. U Stendhala ide o „zrkadlenie“ tohto sveta vo vedomí románovej postavy. Za realistický zážitok považuje Stendhal nielen čo vidí a počuje, ale aj celý svoj svet – predstavy a city. Pravdivosť, historická konkrétnosť a typické charaktery v typických okolnostiach – to sú základné princípy realistickej umeleckej metódy.
- V 19. storočí sa zároveň rodí kritický realizmus – keď sa prehlbuje priepasť a vyostrujú sa rozpory medzi svetom práce a svetom peňazí, rastú sociálne problémy. Medzi najvýznamnejších predstaviteľov kritického realizmu patria vo francúzskej literatúre Stendhal, Balzac, Flaubert, Zola, Maupassant, v anglosaskej Dickens, Twain, v ruskej Gogol, Turgenev, Tolstoj, Dostojevskij, Čechov.
- V slovenskej literárnej tvorbe predstavujú prvú vlnu kritického realizmu Hviezdoslav, Vajanský, Vansová, Šoltésová, Kukučín. V druhej vlne – Timrava, Tajovský, Podjavorinská, Čajak, Jesenský, Jégé a ďalší.

Romantizmus

- Európske duchovné hnutie, ktoré vzniklo začiatkom 19. storočia sa najčastejšie definuje ako reakcia citu proti prehnanému „rozumárstvu“ osvietenstva 18. storočia. Stendhal chápe romantizmus ako najpravdiviešie umenie doby, tak ako ním bola kedysi renesancia alebo klasicizmus. Romantická stránka jeho tvorby spočíva v tom, že v prvom pláne zdanlivo figuruje citový svet románovej postavy. Jeho hrdinovia stoja v romanticky osudovom konflikte so svetom, ktorý nezodpovedá ich predstavám. Neunikajú však z neho romanticky, zostávajú v ňom a pokúšajú sa dospieť k svojmu ideálu. Podľa A. Matušku „romantik sa ponára do svojho vnútra a zahľadený do jeho iracionality nachodí ju aj vo vonkajšom svete; vedie ho túžba, sen, obraznosť, schopnosť vnútorného zraku; realista má naproti tomu oči otvorené na vonkajší svet, opiera sa o empirickú skúsenosť; prvý cíti a zrie, druhý sa díva a vidí; prvý inklinuje k hudbe, druhý je plastik, maliar.“
  - Francúzsky romantizmus preslávil najmä Victor Hugo, anglický lord Byron, maďarský Sándor Petöfi, český K.H. Mácha. Významným poľským romantickým básnikom bol Adam Mickiewicz. Najrevolučnejším nemeckým romantikom bol Heinrich Heine, ruský romantizmus reprezentoval najmä Alexander Puškin.
- Slovenský literárny romantizmus reprezentuje spisovateľská generácia, ktorá sa v tridsiatych a štyridsiatych rokoch 19. storočia sformovala okolo osobnosti Ľudovíta Štúra. Vrchol dosiahol v dielach Sama Chalupku, Andreja Sládkoviča, Janka Kráľa, Jána Bottu a Jána Kalinčiaka.